

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 46 (1561) 18 ЛІСТАПАДА 2021 г.

ТБМ змагалася да канца

Непасрэдна перед судом па ліквідацыі ТБМ, 4 лістапада, Таварыства зрабіла апошнюю спробу дамовіца і даслала ў Міністэрство юстицыі пропанову аб заключэнні міравога пагаднення.

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
УНП 100129705
220034, г. Мінск вул. Румянцева, 13, тэл. 263-85-11, разліковы рахунак
№ BY4BLBB30150100129705001001 у Адэжленні на Мінску і Мінскай вобласці №539 ААТ "Белінвестбанк", г.
Мінск, код BLBBVU2X

04 лістапада 2021 г. №

С.М. Хаменку,
Міністру юстыцыі
Рэспублікі Беларусь,
вул. Калектарная, 10,
220004, г. Мінск

Пропанова аб заключэнні міравога пагаднення
па судовай справе аб ліквідацыі Грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Паважаны Сяргей Мікалаевіч!

У Вярхоўным Судзе Рэспублікі Беларусь на 8 лістапада 2021 г. прызначана судовае паседжанне па ліквідацыі нашай арганізацыі на падставе іскавой заявы Міністэрства юстыцыі.

У іскавой заяве аб ліквідацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" Міністэрства юстыцыі спасылаеца ў якасці фактычнай падставы для іска на тое, што ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" не выканала патрабаванні, якія былі ў другім пісьмовым папярэджанні, што было вынесена на адрас аб'яднання рашэннем Міністэрства юстыцыі ад 19 ліпеня 2021 года № 169.

Па сутнасці справы, звяртаем Вашу ўвагу на тое, што ТБМ было заснавана звыш 30-ці гадоў таму назад. За гэты час было праведзена шмат разнастайных мерапрыемстваў, у тым ліку міжнародныя канферэнцыі, круглыя сталы, прэзентацыі выданняў. Наша арганізацыя мае дастаткова працяглы перыяд супрацоўніцтва з Федэрацыяй прафсаюзаў Беларусі ў справе падпіскі на беларускі перыядычны выданні раённых бібліятэк і музеяў, а таксама школ і гімназій з беларускай мовай навучання па ўсёй краіне.

Сябры ТБМ працуяць у многіх дзяржаўных установах: музеях, школах, каледжах, ВНУ. Наша дзейнасць заснавана на Статуте арганізацыі і адпавядае Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і актам заканадаўства.

Усе найважнейшыя падзеі, датычныя дзейнасці суполак, раённых і абласных структур рэгуляруюцца ў газете "Наша слова", якая з'яўляецца органам ТБМ.

Трэба адзначыць, што да сённяшняга дня нам не вярнулі тэхніку, якая была канфіскавана 15 ліпеня 2021 г. у офісе ТБМ, што, вядома ж, паўплывала на выкананне намі патрабаванняў Міністэрства юстыцыі.

Улічваючы, што на дадзены момант ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" зрабіла ўсё магчымае для того, каб выправіць выяўленыя ў пісьмовым папярэджанні парушэнні ў належны тэрмін, пропануем заключыць міравое пагадненне на наступных умовах:

Адказчык, Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны",

1. Выпраўляе ўсё парушэнні заканадаўства, выяўленыя ў пісьмовым папярэджанні, што было вынесена на адрас аб'яднання рашэннем Міністэрства юстыцыі ад 19 ліпеня 2021 года № 169, праінфармаваўшы пра гэта Міністэрства юстыцыі ва ўстаноўлены законам тэрмін.

Ісцец, Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь,

2. Адмаўляеца ад іска аб ліквідацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны".

Старшыня ТБМ

А. Анісім.

Міністэрства юстыцыі адхіліла пропанову ТБМ, і
Вярхоўны Суд прыняў пастанову аб ліквідацыі ТБМ.

Калі і можна нешта некаму прад'явіць у гэтым
пытанні, то не кірауніцтву ТБМ. Змагаліся да апошняга
моманту.

Да чытачу і карэспандэнтаў “Нашага слова”

Шаноўныя сябры.
Змены, якія адбываюцца, не радуюць і не дадаюць аптымізму. На жаль, мы не можам паўплываць на тыя працэсы, якія ідуць у беларускім грамадстве. Але мы яшчэ жывыя і мусім жыць, і мусім працаваць дзеля нашай з вами Беларусі.

Газета "Наша слова" падлягае ліквідацыі следам за яе заснавальнікам - Таварыствам беларускай мовы. Але газету ніхто не судзіў, рашэння па газете Вярхоўны суд не выносіў, таму "Наша слова" будзе ліквідавана Міністэрствам інфармацыі. Міністэрства інфармацыі пасля атрымання паперы з Вярхоўнага суда анулюе пасведчанне аб реґістрацыі "Нашага слова" і паведаміць пра гэта ва ўсе інстанцыі. "Белпошта" адмовіцца браць газету для расылкі падпісчыкам, і выхад папяровай версіі спыніцца.

Увага!

Адразу пачне выходзіць электронная версія новай газеты "Наша слова.pdf". Газета будзе размяшчацца на сайтах nslowa.by, kamunikat.org, pawet.net, магчыма, і на belkiosk.by. Таму, шаноўныя карэспандэнты "Нашага слова", настойліва прашу вас прадаўжаць пісаць у газету, як і пісалі. Матэрыялы з новай газеты будуць так жа размяшчацца ў фэйсбуку. Мы запускаем тэлеграм-канал "Наша слова". Пакуль вырашаеца пытанне, хто і як будзе яго весci.

Далей. Прымаюцца меры па реґістрацыі новага выдавецтва, а затым пачнём заходы па перарэгістрацыі "Нашага слова" пад старой назвай. Такое магчыма.

Падпісвацца на "Наша слова" на 2022 год цяпер не трэба. Газету хутка выкрасляць з каталога. Нам давядзенца яшчэ і штраф заплаціць.

Што тычыцца ўласна ТБМ, то недзе ў пачатку снежня (папярэдне, 8 снежня) у Менску будзе скліканы сход Нацыянальнага грамадскага актыву, на якім будуць прыняты ўсе адпаведныя рашэнні пра нашу далейшую дзейнасць.

І не падаем духам, бо пацяць ужо няма куды. Мы і так - на самы дн.

Станіслаў Суднік.

Высокое неба ідэала Анатоля Вярцінскага

18 лістапада спаўніеца 90 гадоў вядомаму беларускаму пазиту, публіцысту, крытыку, перакладчыку Анатолю Іллічу Вярцінскому, лаурэату Дзяржайной прэміі БССР (1988), былому дэпутату Вярхоўнага Савета Беларусі, члену Канстытуцыйнай камісіі.

Анатоль Ілліч нарадзіўся ў сялянскай сям'і ў 1931 годзе. Па заканчэнні аддзялення журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ (1956) ён працаваў у рэдакцыях раённых газет (Давыд-Гарадок, Камянец, Клімавічы, Рагачоў). Па пераездзе ў Менск працаваў у рэдакцыі газеты "Літаратура і мастацтва", быў рэдактарам выдавецтва "Беларусь".

Яго першыя вершы друкаваліся ў 1950-гадах у газетах "Беларускі ўніверсітэт" і "Чырвонае змена", у часопісе "Маладосць".

Цёпла прыняты чытаемі былі яго кнігі вершаў і паэм "Тры цішыні" (1966), "Чалавечы знак" (1968), "Выбранае" (1973), "Час першых зорак" (1976), "Свято зямное" (1981), "Любую адкрывае скарбы" (1987) "Жанчына. Мужчына. Каханне" (2003). Яго кнігі літаратурнай крытыкі і публіцыстыкі "Трывожны досвітак" (1994), "Высокое неба ідэала" (1980) і сёньня вельмі цікавыя і актуальныя.

Творам А. Вярцінскага ў ЗША і сумеснай працы з дыпламатамі стала кніга яго асабістых назіранняў і ўражанняў над жыццём у ЗША "Нью-Ёркская сірэна" (1987). Галоўным пачуццём, перажытым у час працы ў штаб-кватэры ААН, было адчуванне адказнасці за лёс народаў усяго свету, за мір на планете. Дэвіз арганізацыі, напісаны на сцяне яе офіса, застаўся ў сэрцы Анатоля Ілліча: "Мы, народы аб'яднаных нацый, поўныя рашучасці пазбавіць будучыя пакаленні ад бедстваў вайны, якія двойчы ў нашым жыцці прынесла чалавечству невыказанае гора, зноў усталяваць веру ў асноўныя права чалавека, у гарнасць і каштоўнасць чалавечай асобы..."

Вінікам яго камандзіроўкі ў ЗША і сумеснай працы з дыпламатамі стала кніга яго асабістых назіранняў і ўражанняў над жыццём у ЗША "Нью-Ёркская сірэна" (1987). Галоўным пачуццём, перажытым у час працы ў штаб-кватэры ААН, было адчуванне адказнасці за лёс народаў усяго свету, за мір на планете. Дэвіз арганізацыі, напісаны на сцяне яе офіса, застаўся ў сэрцы Анатоля Ілліча: "Мы, народы аб'яднаных нацый, поўни

ки, Анатоль Ілліч знаёміўся з творчасцю амерыканскіх пісьменнікаў Фолкнера, Хемінгуэя, Стэнбека, Драйзера, з пазіцій Уолта Уітмена і іншых.

У ЗША ён меў магчымасць знаёміцца з працай амерыканскіх СМИ, чытаць "Нью-Ёрк таймс", "Часопіс ААН" і іншыя выданні, наведваў музеі "Метрапалітэн", музей Радэна ў Філадэльфіі, удзельнічаў у культурных мерапрыемствах і імпрэзах. Яго зацікаўлілі амерыканскія святы - Дзень Калумба і Дзень Падзякі ды іншыя.

Вынікам яго камандзіроўкі ў ЗША і сумеснай працы з дыпламатамі стала кніга яго асабістых назіранняў і ўражанняў над жыццём у ЗША "Нью-Ёркская сірэна" (1987). Галоўным пачуццём, перажытым у час працы ў штаб-кватэры ААН, было адчуванне адказнасці за лёс народаў усяго свету, за мір на планете. Дэвіз арганізацыі, напісаны на сцяне яе офіса, застаўся ў сэрцы Анатоля Ілліча: "Мы, народы аб'яднаных нацый, поўни

ки, Анатоль Ілліч знаёміўся з творчасцю амерыканскіх пісьменнікаў Фолкнера, Хемінгуэя, Стэнбека, Драйзера, з пазіцій Уолта Уітмена і іншых.

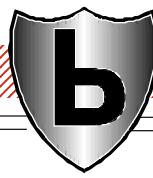
Сёня пытанне Беларусі - на павестцы дня Савета бяспекі ААН.

Не аднойчы сябры ТБМ удзельнічалі ў творчых вечарынах Анатоля Ілліча. Адна з такіх вечарынаў адбывалася ў бібліятэцы імя А. Міцкевіча Чырвонага касцёла пяць гадоў таму. Удзячныя чытачы захавалі кнігі пазіціі з дарчымі надпісамі аўтара.

Выстава твораў А.І. Вярцінскага і біяграфічных артыкулаў будзе разгорнута да яго юбілею ў беларускай зале Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Э. Дзвінская.

Хто такія Раман Семашкевіч, Віктар Казлоўскі, Мікалай Грышкевіч, Пётр Зяновіч, Адам Більдзюкевіч, Мікола Ільшэвіч, Уладзілаў Чарняўскі, Віктар Шутовіч, Тодар Куніцкі, Вольга Таполя, Сяргей Сахараў і дзесяткі іншых малавядомых, але вартых памяці асобаў Беларусі? На гэтае пытанне вы зможаце адказаць толькі тады, калі прачытаце ўнікальны двухтомнік артыкулаў, эсэ, літаратурных партрэтаў, бібліяфільскіх нататкаў і ўспамінаў даследчика нашай літаратуры і культуры Міхася Казлоўскага з Маладзечна. Двухтомнік мае адну назову "Пад сузор'ем веры і надзеі". Ён пабачыў свет у менскім выдаўцстве "Кнігазбор".

Падобнага двухтомнага выдання ў Беларусі даўно не выдавалася. Але гэта не проза ці паззія, а змястоўная артыкулы-даследаванні, літаратурныя партрэты знакавых, ды забытых дзеячаў беларускай культуры, якія пражылі годнае, але трагічнае жыццё ў неспакойным ХХ стагоддзі, гісторыя родных аўтару мясцін і нараджэнне беларускага бібліяфільства, ліставанне вядомых беларускіх літаратараў і краязнаўцаў.

Упершыню чытачы даведаўца з двухтомніка Міхася Казлоўскага пра лёс бібліятэкі і архіва генерала Каастуся Езавітава, пра мастакоў і бібліятэчку часопіса "Узвышша", пра беларускія выданні ў ковенскай Летуве, пра Дзвінскую беларускія выданні, пра беларускія таварыства бібліяфілаў у БССР і шмат-шмат пра што іншае. "Пад сузор'ем веры і надзеі" Міхася Казлоўскага - своеасаблівы даведнік пошукаў і знаходак, адкрыццяў і памяці пра забытых беларусаў, пра кнігі і падзеі.

Пра ўсё вышэй пералічанае, а таксама пра літаратуру і спадчыну наогул, вырашыў пагутарыўць з Міхасём Казлоўскім. Спадзяюся, што гутарка атрымалася даволі цікавай, але, найперш, карыснай для ўсіх нас, хто жыве ў Беларусі і цікавіцца яе гісторыяй, літаратурай і культурай.

- Спадар Міхась, можа неяк не сціпла казаць, але мы з табой сёе-тое ўжо зрабілі для гісторыі нашай літаратуры і культуры. І, дзякаваць Богу, працягвае гэта рабіць. Але хвалюе тое, хто пасля нас будзе працягваць гэту справу?

- Пра нашы поспехі гаварыць не буду, хай аб гэтым скажа яго вялікасць час, а ён самы справядлівы суддзя і вызначальнік усяго сапраўднага і вартаснага на гэты зямлі, хоць часта і недараўальна спазненецца. Што датычыща нашых прадаўжальнікаў, то тут больш пытанняў, чым гатовых адказаў. Здаецца, і ёсьць яны, тыя прадаўжальнікі, але нейкія не вельмі даўгавечныя: з'явяцца на даляглідзе, мільгануць і знікнучы. Праўда, ёсьць колькі прозвішчаў, за дзеянісцю якіх я ўважліва назіраю і поспехі якіх мяне вельмі цешаць, але гэта ўжо не паслядоўнікі, а самастойныя творчыя адзінкі, якія даўно і паспяхова зарэкамендавалі

Міхась Казлоўскі:

"Трэба душы не даваць заснуць..."

што працы на заходнебеларускім полі безліч, павінен з сумам канстатаваць, што поле вялікае, а сейбітаў на ім сапраўдных (асабліва маладых) - мала.

- А хто будзе шырока і грунтоўна даследаваць літаратуру Усходняй Беларусі XX стагоддзя? Там таксама працы имат.

- Тое самае можна сказаць і пра ўсходнебеларускую, альбо, інакш какучы, БССР-аўскую дзяялінку. Праўда, адразу трэба згадаць і пра зусім не лепшую сітуацыю з вывучэннем нашай векавой прысутнасці і ў міжваеннай Латвії, Летуве, Чэхаславакіі, ЗША. А там жа таксама колькі тэмаў - не раскрытых, не распрацаваных, занядбаных.

Літаральна на днях прачытаў надзвычай цікавы артыкул Міколы Труса, яшчэ аднаго руплі́ца на не вельмі ўраджайнym беларускім культурным палетку, які быў надрукаваны ў газэце "Літаратура і мастацтва" за 13 жніўня 2021 года, у якім даследчык распавядае пра паэта нашаніўскай пары Альфонса Петрашкевіча, вядомага па псеўданіму Філафей Калінка. Трэба сказаць, што прачытаў я той матэрыйл з цікавасцю, паўглядаяўся ў аблічча паэта, якога ўпершыню ўбачыў на старонках перыядычнага друку. Парадаваўся за аўтара, за ягоныя відавочныя поспехі ўзгаданых тэмах, а потым набраў нумар мабільнага телефона і пазваніў. Выказаў яму слова падзялі і сваё захапленне яго публікацыяй. Колькі хвілін паразмайлялі, і тут ён кажа: "І ўвогуле, такое запушчанае сённяшнє наша літаратуразнаўства і на такім нізкім прафесійным узроўні, што можна проста дзіву давацца!"

Ну і як тут не згадзіцца! Займаюцца тыя нашы навукоўцы нейкімі дробнымі прамежкавымі тэмамі, а хто будзе збіраць пад адну вокладку, а потым выдаваць кнігі

таго ж Альфонса Петрашкевіча, Андрэя Зязюлі (Аляксандра Астрамовіча). А колькі, Сяргей, намі перагаворана, што да гэтага часу так і не выдадзены асобным выданнем творы Лявона Случчаніна-Шпакоўскага, пісменніка высокай паэтычнай культуры, жанравай і тэматычнай разнастайнасці. А калі ўрэшце дойдзе чарга да паэта, празіка, публіцыста, навукоўца Хведара Ільшэвіча, пісменніка, творы якога можна смела ставіць поруч з творамі Максіма Танка. Гаворым, збіраемся, а "воз и нынче там", як гавораць нашы ўсходнія суседзі. Вось тут і гавары пра будучыню, пра наступнікай. Ды калі нешта і падрыхтуем, а потым, падціснуўшы живот, выдадзім, то ці шмат водгукаў прачытаем у рэспубліканскай прэсі. Памятаю, аднаго разу адшукаў дзённік кс. Адама Станкевіча "Каляндарная нататкі", а потым надрукаваў яго ў "Куфэрку Віленшчыны", і што ты думаеш, шмат гісторыкаў і літаратуразнаўцаў адгукнулася на тую публікацыю? Пастараўся аблегчыць твае старапні - толькі адзін. Толькі гарадзенскі гісторык Андрэй Вашкевіч сказаў колькі добрых і, самае галоўнае, спрэядлівых слоў. І ўсё. Тое самае адбылося і з публікацыяй дзённіка Сяргея Сахараўа. Але і тут яшчэ лепш - ніводзін навуковец-прафесіянал не адгукнуўся. Такое іншы раз складваеща ўражанне, што яны нікога і нічога, акрамя сябе любімых, не чытаюць. А што ты, можаш пахваліцца колькасцю і якасцю напісанага пра тваю тытанічную працу? І я разумею ў прынцыпе чаму: бо ні я, ні ты не ўпісваєш ў так званую абойму, у своеасаблівую тусоўку выбраных, а гэта значыць, што мы на гэтым полі не зусім свае. І таму, калі такая сітуацыя захаваецца, то гаварыць аб радаснай і шчаслівой будучыні не прыходзіцца.

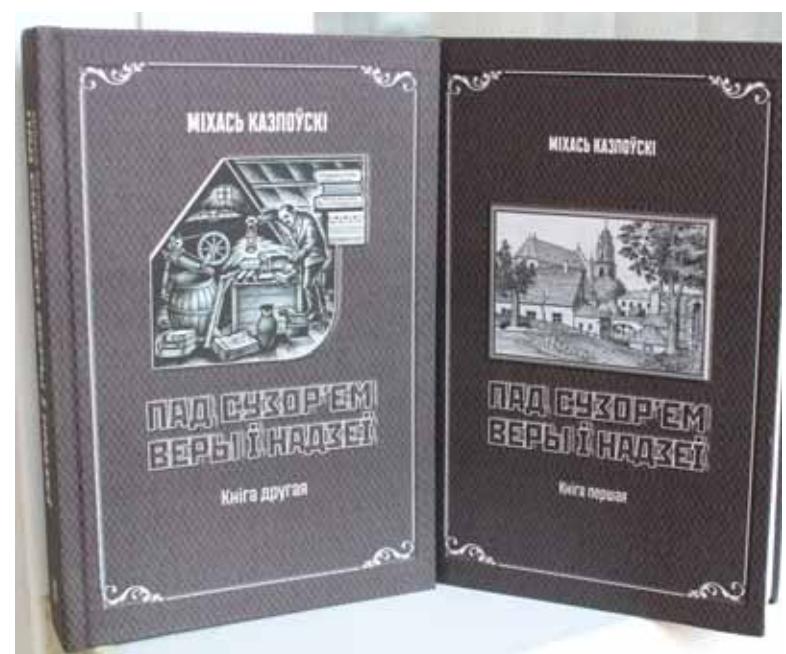
- Жылі на Беларусі вялікія нашы даследчыкі літаратуры, такія як Сяян Аляксандровіч, Арсень Ліс, Янка Саламеўіч, Уладзімір Калеснік, Генадзь Ка-

ханоўскі і іншыя. Гэта нашы настаўнікі. Мы ў іх вучыліся шукаць і даследаваць, збіраць і публікаваць. Але не толькі нам, а ўсім творчым людзям іх дзеянасць і творчасць трэба ўшаноўваць, выдаваць у некалькіх тэмах. Ставіць ім помнікі, адкрываць мемарыяльныя шыльды. Хто гэта будзе рабіць? І ці зробіцца яно калі-небудзь? Як ты думаеш?

- Гэтых людзей, даследчыкаў і асоб ад Бога, я згадваю вельмі часта. Што магу, то стараюся рабіць для ўшанавання іхніх памяці, але не ўсё, на вялікі жаль, залежыць ад мене. Насустрч нашым жаданням павінны ісці іх родныя, блізкія. А тут не заўсёды наша жаданне супадзе з іхнім хачценнем. А выдаваць у іх шмат што б назіралася. Узяць ўсё таго ж Арсения Ліса. Колькі ў яго найцікавейшага ліставання захоўваецца, ды і не вышлі асобнымі кнігамі некаторыя яго працы, у прыватнасці, так і не пабачылі свету асобным выданнем яго надзвычай каларытнай, вобразнай мемуары, якія ён надрукаваў у газэце "Новы час". Альбо калі ўжо ўрэшце рэшт з'явіцца на паліцах кнігарняў усімі вельмі чаканы "Слоўнік псеўданімаў і криптанімаў" Янкі Саламеўіча, над якім ён так рупліва працаўаў у апошнія гады жыцця? А што можна сказаць пра ўспаміны і пра неапублікованыя працы незабыўнага Генадзя Каханоўскага, яшчэ аднаго няўримлівага сейбіта з тых легендарных 60-80-х гадоў мінулага стагоддзя. А колькі чаго, напэўна, цікавага ляжыць у архіве Уладзіміра Калесніка?

- А колькі ў нас забытых літаратараў, мастакоў, кампазітараў, фалькларыстаў. Іх мы не павінны забываць? Асаблівых, хто некалі прыгожа афармляў беларускія кнігі.

- Што датычыцца неапраўдана і незаслужана забытых, то тут увогуле тэма для асобнай гаворкі. І што самае важнае ў гэтай сітуацыі, дык гэта тое, што мы не

павінны забывацца не толькі пра знакавых, адметных творцаў, але і тых, хто выдаў адну альбо некалькі кніг. Бо калі гэта ад мяне б залежала, то я б вярнуў у кантэкст роднай культуры ўсіх, хто шчыра і аддана працаў на беларускай культурнай ніве. Усіх, хто пісаў па-беларуску і жыў для Беларусі, і ў каго ёсьць відавочныя прызнакі таленту. Но як падумаю іншы раз, то толькі роспач бярэ ад таго, што нічога па сутнасці новага не сказана пра адметных беларускіх кніжных графікаў мінулага, такіх як Валеяр'ян Дваракоўскі, Генадзь Змудзінскі, Павел Гуткоўскі, Янка Кашкель, заходнебеларускі мастак Мікола Васілеўскі. А колькі ўвогуле існуете дагэтуль не расшыфраваных вокладакў кніг, часопісаў, як заходнебеларускага, так і БССР-аўскага перыяду. А хто калі згадае і выдасць брашуры, а то і кнігі пра кампазітараў Алеся Спакага, Рыгора Самохіна, якія так таленавіта пачыналі і так трагічна закончылі свой жыццёві шлях? Но, на колькі мне вядома, акрамя тваіх ранейшых публікацыяў у першыё дыяцы, я нічога новага яшчэ не чытаў пра іх жыццё і творчасць.

Сёня ў рэгіёнах Беларусі працьвятае шмат здольных і цікавых людзей, якія займаюцца краязнаўствам. Мы нават пра ўсіх і не ведаем. Яны шмат робяць, але іх даследванні ляжаць гадамі ў шуфлядках. Краязнаўцы не могуць выдаць свае кнігі, даследванні, бо на выданні няма фінансаў. І калі іх не выдаваць - усё можна загінуць. Ці ёсьць, на тваю думку, якое-небудзь выйсце з гэтага становішка?

- На гэта тваё пытанне знаўцы дакладнага і ўцямнага адказу я даць не могу. Хіба толькі парайць рабіць так, як робім мы з табой якое ўжо дзесяцігоддзе. А менавіта: збіраць гроши на выданне самому, шукаць і далучаць да справы заможных мецэнатаў і фундатараў. Но чакаць, калі раптам з'явіцца цікавасць да тваіх праектаў у нейкім выдавецтве, я думаю, дарэмная справа. Можна ўсё жыццё прачакаць, а потым здарыцца непрапраўнае: у адзін цудоўны момант нейкія чужкія людзі, амагчыма, адпаведна выхаваныя, і свае родныя паліцаць, што ўсе гэтыя паперы, якія валяюцца без усякай мэты, перашкаджаюць іх шчасліваму жыццю і спаліць іх як непатрэбшчыну. А колькі падобнага давялося сустрэць і мене на майм жыццёвым вяку. Памятаю, аднойчы, прыехаў да роднай пляменніцы Тамаша Грыба: жанчына мілая, сардечная, тыповая заходнебеларуская працаўніца. Распытваю пра дзядзьку, дайшла чарга да ягоных папер, а яна і кажа: "А маё ж ты дзіцятка, чаму ж ты раней не прыехаў, бо колькі тыдняў назад дзеці мае надумалі рабіць рамонт, дык знялі з гарышча куфар з дзядзьковымі паперамі і ўсё спалілі на панадворку".

- Гэта сумна. І ў мяне падобныя выпадкі былі неаднойчы. Таму што трэба зрабіць, каб шырэй наладзіць гісторычна-краязнаўчыя выданні па ўсёй

Беларусі, не толькі на роднай мове, але і на польскай, англійскай, нямецкай мовах?

- Цяжка адказаць і на гэтае пытанне адназначна. Але думаю, што тут сваю лепту павінна ўнесці дзяржава, бо ў гэтым спраде толькі на голым энтузіазме далёка не падзеш. А для ажыццяўлення задуманага павінны быць сродкі, і сродкі, як ты разумееш, не малыя. Но трэба заплаціць і аўтару, і перакладчыку (а найперш трэба знайці такога перакладчыка, які аднолькава бездакона валодаў бы і мовай арыгіналу, і роднай мовай). Хоць сама па сабе ідэя твая вельмі добрая, але... Што стаіць за гэтым "але", ты і сам добра разумееш.

- Чым жыве і што робіць сёня Маладзечаніччына літаратурная, гісторычна-краязнаўчая і культурадзяльнічая ў целым?

- Баюся, што і на гэтае пытанне не знайду аптымістычнага адказу. Каб яно, тое культурнае жыццё існавала, трэба і кнігі разумныя чытальні, і душы заснучь не даваць. А тут ізноў больш пытанняў, чым гатовых адказаў. Я як успомню цяпер культурнае мінулае роднага горада, то яно не ідзе ні ў якое параўнанне з цяперашнім. Мала хто піша, ды і чытае не больш, мала ў каго з'яўляецца жаданне напісаць ці намаляваць штосьці сваё, цікавае і арыгінальнае, прысвеченнае Маладзечну і раёну. Па сутнасці ледзьве дыхае на ладан літаратурнае аб'яднанне "Купалінка", што працуе якое ўжо дзесяцігоддзе пры "Маладзечанскай газете". Мала з'яўляецца новых аўтараў, творчасць якіх усяляе пэўную надзею. Тут я могу згадаць, хіба што са старэйшых Аляксандра Хазяйніна, які выдаў нядаўна зборнік новай гісторычна-краязнаўчай і літаратурнай публіцыстыкі, ды таленавітую Тамару Бярэзіну. Час ад часу нагадаюць пра сябе Тамара Бунта ды Людка Сільнова, быўшыя маладачанкі. Зусім, чамусяці, змоўклі Лідзія Гардынец, самабытная паэтка і цікавы краязнаўчы пісьменнік. З маладзейшых, за творчасцю якіх я ўважліва сачу, я б згадаў Уладзіміра Садоўскага, Насцю Нарэйку, Марыю Бельскую...

- Нядоўна ты парадаваў чытачоў і ўсіх беларусаў, хто цікавіца нашай культуры, двухтомнікам "Пад сузор'ем веры і надзеі". Гэта кнігі твойго жыцця ці гэта была даўняя задумка - выдаць свае працы ў дзвюх кнігах?

- Дзякую за добрыя слова, але згадзіцца з тваёй думкай, што я парадаваў чытачоў з'яўленнем двухтомніка "Пад сузор'ем веры і надзеі", было б відавочнай няправдай. Но як можна парадаваць чытачоў кнігай, якак выйшла накладам у 60 асобнікаў, я, шчыра кажучы, добра не ведаю. Ну, хіба некалькі дзесяткаў чалавек з майго бліжэйшага акружэння і ведае пра яе існаванне і па-рознаму адносіцца да яе з'яўлення. Хоць асабіста я ёю ганаруся, бо я ў ёй сказаў ўсё тое, аб чым даўно марыў сказаць. На тваё пытанне, што гэта - "кнігі

"твойго жыцця ці гэта была даўняя задумка" - адказаць адназначна таксама не атрымаецца. Напэўна, гэта своеасаблівы сімбіёз, які з'яўлюе ў патрэбны час і ў патрэбны момант жыцця.

- Якіх, на тваю думку, папяровых выданняў сёня не хапае ў Беларусі? Ці час іх ужо скончыўся?

- Як ты цудоўна ведаеш, бо хто, калі не ты, я кніжнік і бібліяфіл да мозгу касцей, і мне папяровыя выданні нічым не заменіш. Но для мяне кнігі, часопісы быті, ёсьць і будуть не толькі крыніцай інфармацыі, але і творам мастацтва. Я ў кнізе люблю ўсё: і змест, і шырфт, і форму, і франтыспіс, і тытул, і віньеткі з застаўкамі. Таму я заўсёды быў, ёсьць і буду за папяровыя выданні. А на тваё пытанне, якіх нам не хапае выданні, магу адказаць вельмі коратка - добрых!

Таму на сённяшні дзень, як гэта ні гучыць парадаксальна, у мяне няма ў Беларусі любімага выдання. З ранейшых - настальгічна ўспамінаю дубаўцову "Нашу Ніву", часопіс "Спадчына", "Беларускую мінуўшчыну", старыя "Мастацтва Беларусі" і "Літаратуру і мастацтва", нашу з табой любімую газету "Голос Радзімы", беластоцкую беларускую "Ніву". А яшчэ для мяне не хапае часопіса "Тэатральная Беларусь" ці чаго-ніці падобнага ў такім плане. Вельмі шкадую, што не маю магчымасці выдаваць "Куфэрак Віленшчыны", маё самае любімае і драгое дзіцця. Таму ні ў якім разе не схіляюся да думкі, што век папяровых выданні скончыўся, а, наадварот, часта думаю, якое б чытальніна выданне маглі бы выдаваць мы з табой, калі бы былі сродкі і магчымасці. Што датычыцца цяперашніх выданні, то ніводнае з іх пасправднаму не люблю і не шаную. А за што іх шанаваць: за тулю слоўную буфанаду, што пануе на іх старонках, за бульварны змест, хоць і падмацаваны сумніўнымі гісторычнымі фактамі, за гульню ў літаратуру, за шэрасць і нудоту?

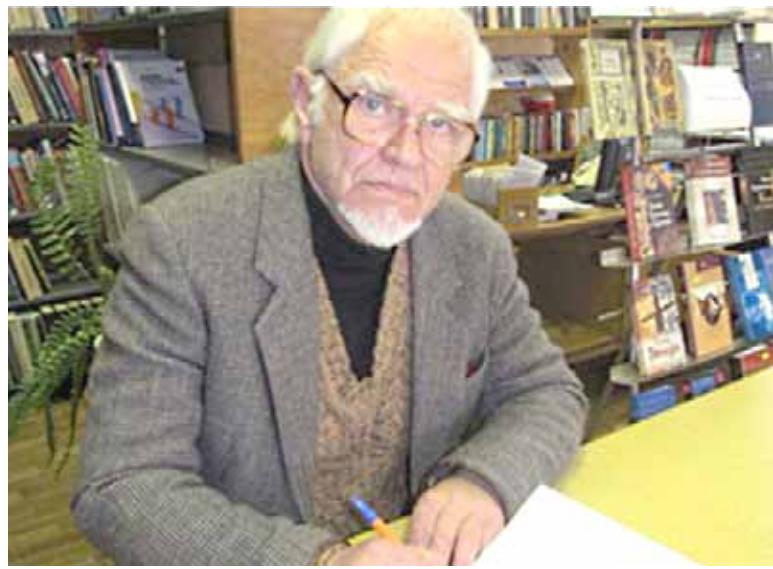
- Я б, Mixas, дадаў бы, што сёня ў Беларусі патрэбны часопіс для калекцыянераў. Ва ўсіх краінах ёсьць, а ў нас няма. А калекцыянераў у Беларусі шмат. На тваю ўласную думку, што чакае нашу Беларусь праз 20-30 гадоў? Найперш нашу літаратуру, культуру, науку?

- Ніколі не быў астролагам, таму і не люблю гуляць у прадказанні, але думаю, што ў бліжэйшай перспектыве нас чакаюць не лепшыя часы (хоць, бачыць Бог, як бы я хацеў памыляцца). Толькі вельмі хачу, і нават лічу гэта сэнсам свайго жыцця, каб Беларусь была і тады, калі мяне ўжо не будзе на гэтым свете. Але для гэтага трэба працаўаць і працаўаць, хоць бы так, дарагі мой дружба, як мы з табой працуем на працягу ўсяго нашага свядомага жыцця: сумленна і мэтанакіравана. І тады, я думаю, што нашы мары і спадзяванні калісці стануть реальнасцю!

Гутарыў Сяргей ЧЫГРЫН.

Аўтар гісторычных

аповесцяў і вострасюжэтных раманаў працягвае літаратурную дзейнасць

19 лістапада спаўняеца 85 гадоў публіцысту, гісторычнаму пісьменніку, эсэісту Эрнесту Васільевічу Ялугіну, рэдактару газеты "Наша слова" ў 1991-97 гадах. Чытацку ўвагу пісьменнік прыцягнуў ад пачатку сваёй першай кнігай - аповесцю для школьнікаў "Камяні Млечнага шляху", агульны тираж якой складаў больш за 300 тысячаў асобнікаў.

Другая па ліку яго кніга "Мсціслаўца посах" стала сапраўдным бестсэлерам. Мела водгук у чытачоў у перыяд "пера будовы" аповесць пра лёс Змітра Жылуновіча - "Без эпітафіі". Кнігі Эрнеста Ялугіна выхадзілі накладам у 100.000 асобнікаў і больш. Яго пяру належыць шэраг твораў розных жанраў: эсэ "Салёная планета", "Убачыць Мсціслаўца", "Нарманскі след", "Рой чалавечы", зборнік драматургіі - "А потым рай".

Раннія падарожныя нататкі Эрнеста Ялугіна былі блізкія па стылі апавяданням М. Прышвіна, К. Паўстоўскага, У. Караткевіча. Ён вывучаў грани буквіц, надрукаваных Пятром Мсціслаўцам, які разам з Іванам Фёдаравым друкаваў "Апостал" у 1595 годзе.

Пісьменнік крохчыў шляхамі У. Караткевіча, апісваючы ў эсэ "Ля жывой вады" гісторыю Мсціслава, які быў калісці магутнымі удзельнымі княствамі, і людзей Мсціслаўчыны, пісаў пра Пустынкі з іх крынічнай святой вадой. У 1958 годзе Э. Ялугін далучыўся да дзейнасці Саюза журналістаў, а ў 1972 годзе стаў сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Эрнест Ялугін - аўтар нарысаў пра дзеячай беларускай літаратуры і наукоўцу: В. Быкаў, А. Міронава, А. Мальдзіса, М. Улашчыка і іншых.

Яго гісторычны раман "Перад патопам" перагукаўся з творамі польскіх класікаў, Нобелеўскіх лаўрэатаў у галіне літаратуры - Генрыка Сянкевіча і Уладыслава Рэйманта. А раман "Алжырская пастка" быў прысвячаны сучасным рэаліям і меў вострасюжэтныя, дэтэктывныя характеристы. Ніл Гілевіч высока ацаніў яго.

На словах акадэміка Радзі-

ма Гарэцкага, Эрнест Ялугін "далучыўся да кагорты нацыянальных літаратораў, якая стала прыцягальняй для беларускага чытача, ён прапаноўваў не проста "цікавае чытво", а прымушаў задумвацца пра гісторыю Беларусі, мінулае, сучаны стан і будучыню націў".

І зараз Эрнест Васільевіч Ялугін, знаходзячыся дома, працягвае літаратурную працу. Мы скантактаваліся па телефоне з юбілярам і павіншавалі яго.

- Сам дзіўнося, як я пражываю такое доўгае і бурлівае жыццё! А пачыналася яно з ваенага дзеяніства. Я нарадзіўся пад Дуброўнай на станцыі Асінаўка ў 1936 годзе. У час вайны маці ўдалося пераезіці нас, траіх дзяцей, у Крычаў, бацька ў той час знаходзіўся на фронце, ваяваў у артылерыі. Немцы на маіх вачах пакалечылі матулю, калі яна не хацела ачышчаць чыгуначныя рэйкі ад снегу. І сам я атрымаў удар па вуху ад паліція...

Працаўаць у Крычаўскай раённай газете я пачаў адразу пасля дзясятага класа, у 1954 годзе, і ў мяне хутка з'яўлялася журнالістская цяга і хватка. Адначасова я быў рэдактарам радыёвяшчання і ўдзельнічаў у працы мясцовага літаратурнага аўяднання. З 1957 па 1960 год я працаўаць адказным сакратаром Мсціслаўскай раённай газеты. Як раз у гэты перыяд я зацікавіўся дзейнасцю Пятра Мсціслаўца і збраў матэрыял для кнігі пра яго.

Дзякуючы выхаду аповесці "Мсціслаўца посах" вялікім накладам у мясцовай грамадскасці абдзілася вялікая цікавасць да постаці друкара і асветніка, і ў горадзе быў пастаўлены першы помнік яму. Шмат часу я прысвяціў раманам "Ідзі і кажы", "Перад патопам".

Апошні год я працаўаць над аповесцю "Перайсці Гардан", у якой разважаў на тэктамі Старога Запавету. Калі я жыў у Мсціславе і вывучаў дзейнасць Пятра Мсціслаўца, то звяртаўся да Бібліі, і зараз паглыбляюся зноў у гэту тему.

Гутарыла Э. Дзвінская.

Валянціна Аксак:

"Тварыць гармонію з хаосу"

Беларускае літаратурнае жыщце не перапыняеца. Новыя аbstавіны забаронаў, карантынаў, абмежаванні, ізаляванасці мошчэ і спрыяюць таму. Раз-пораз чуеш абвесткі пра з'яўленне ці прэзентацыю новай беларускай кнігі. Месяц-паўтара таму прыхільнікі творчасці Валянціны Аксак даведаліся пра выданне яе дзяявитага зборніка "Трэці Эдэм". Но і не варта распытаць паэтку: яны ж у вершах усё выказалі, ды ўсё ж наўажыліся задаць зямлячы, ураджэнцы нясвіжскіх Смалічоў колікі пытанняў.

- Кажу і не сумняваюся, што паэзія - гэта стыль Вашай паўсядзённасці, вобраз Вашага жыцця. Гэта лёгка ці цяжка, камфортна ці не? Як жывеца з паэтычнай творчасцю?

- Жыву, як жывеца. А каб зразумець, ці лёгка гэта, ці цяжка, трэба пажыць і неяк не так, бо, як вядома, усё пазнаеца ў парайдніні. Ну, а паколькі іншага зямнога жыцця нам не дадзена, то застоеца прыняць тое, якое наканавана. І лішне не пераймацца цвяльбою пра лёгкае-цяжкае, камфортнае-прыкрад. Тоё, з чым Бог паслаў нас у гэты свет, немагчыма перайнаць, і кожны мусіць прыесці свае святліні і цянеты.

- Калі ў Вас быў усяго першы зборнік "Цвінтар", мы сустрэліся ў Вашых Смалічах. Жылі янич бацькі. Вы прыехалі вясной ім сёе-тое дапамагчы, пацешыць унукамі. На пытанне школьнікаў - адкуль бяруцца верши - адказалі: "З грады". Які сёння адказ на тое ж пытанне?

- Ну, Вы ж засцелі мяне тады ў градах, то я і сказала так жартам. Але калі сур'ёзна, то я і сёння не ведаю адказу на гэтае пытанне. Кожнае новае трымценне гукаў недзе ў глыбінях непадладнае вонкавым аbstавінам. Яно здареаца незалежна ад месца і часу, фізічных высілкаў ці разумовай напругі. І я сама не ў змозе пакіраўца гэтаю стыхій.

- Гэта самая распусная кніга, - скажа каторы чытач. І слушна. А іншы запярэчыць, што самая цнатлівая. Межы рою і пекла рухомыя, і яны пралягаюць праз усе дзевяноста вершаў дзяяўтай кнігі Валянціны Аксак. "У яе "Трэцім Эдэме" гібее разбэшчанасць першага, сохне пыхлівасць другога, набухаюць бутоны ўсёдараўальнага новага", - пададзена ў анатацыі да Вашага

апошняга зборніка. Ці можаце што дадаць да гэтага наведвалініку кнігарні, які запыніўся ля паліцы і раздумвае: купіць - не купіць? Выпадковаму чытачу што скажаце пра дзяяўты зборнік?

- Думаю, што ў адзелах кнігарні, дзе прадаюцца паэтычныя кнігі, не бывае ці амаль не бывае выпадковых пакупнікоў маіх кніг. Пасля выхаду маіх першых - "Цвінтара" і "Капліцы" - я атрымлівала лісты ад невядомых чытачоў не толькі з розных месцаў Беларусі, а нават з далёкае Сібіры і яшчэ далейшае Амерыкі. Цяпер

лькі жаночае, прыватна асабістое, але чаму не прынесьці гэта кожнаму. Усё ж "...сотню гадоў да сябе мы не рушым".

Тут жа адзначу і Ваш грамадскі чын дзеля роднай мовы, у якую Вы вяртаеце напаўзабытыя ці зусім забытыя даўнія слова, а таксама ўзбагачаеце густоўнымі новатворамі, вельмі натуральнымі для яе па гучанні і будове. Праўда, як падаеца мне з папярэдніх Вашых адказаў, гэта падсвядомое дзеянне, якое адбываецца само сабой. Ці так?

- Усё, што звязана з маёй гукаслоўнай творчасцю, не падкладнае майм нейкім планам ці мэтам. Яно ідзе з душэўных запатрабаванні, а як яны ўзнікаюць, я не ведаю.

- Ці ёсць у Вас асабліва драгі, любімы ці памятны зборнік? Ці ёсць любімая і драгая, як дзеець для бацькоў? Ці, як тое бывае ў творчых людзей, такім ёсць апошні плён, дзе самыя свежыя пачуцці і думкі?

- Кожны новы драгі і любімы і здаецца самым лепшым, пакуль з ім жыву сам-насам. А як толькі бяру ў руکі ўжо надрукаваны, і гэткім чынам адлучаны ад аўтарскай інтымнасці, адразу бачу ўсе ягоныя хібы. І накрывае расчараванне. Яно гусцее, калі праходзіць месяц, другі, год, а чытачы і крытыкі маўчаць. Гэта, як навальнічная хмара, якая знінаць насцігае ў полі, і ты бездапаможны. Ці калі адзін стаіш у лесе і гукаеш, а рэха няма. Цяпер магу з уздзячнасцю ўзгадаць вельмі цёплы чытацкі прыём маі першае кнігі "Цвінтар", што дало неверагодную ўнутраную веру ў сябе і нарадзіла праз два гады "Капліцу". Крытыкі ў рэцэнзіях асцярожна намякнулі, што другая кніга паўтарае першую. Гэта было балюча, але карысна. Праз пяць гадоў выйшаў "Антычны дождж", які меў вельмі шырокі ўхвалынны рэзананс. Чаго не могу сказаць пра "Віно з Каліфорніі" і "Ружоўніцу". Нейкія водгукі былі, але я адчувала, што і ў мене перастае гучыць ранейшая музыка словаў. Дзевяць гадоў было так, як быццам мову заняло. А потым неяк нешта ціхі затрымцепла, і адзін за адным нарадзіўся гэтыя познія дзееці - "Дзікая сліва", "Завінены рай", "Кава ў арліным гняздзе" і цяпер вось "Трэці Эдэм".

- Ці вымалёўваеца-фармулюеца ідэя дзясятага зборніка? Асабіста мне "Трэцяга Эдэма" хопіць янична на месяцы трывачатыры, а пасля як апантаны аматар-калекцыянер пачну жыць чаканнем новага.

- Ну Вы ж ведаеце прымайку пра тое, што калі хочаш насмияшыць Бога, то раскажы яму пра свае планы.

- Будзем верыць, што Божыя планы і надалей павядуць Вас па ледзь бачнай сцяжынцы, што завеца паэзіяй. Ад чытачоў "Нашага слова", ад землякоў жыцця зычэнні поспеху.

**Наталля Плакса,
Станіслава Вальчык.
Нясвіж.**

Урок у медкаледжы, прысвечаны беларускім скарбам

Слонімскі літаратар, гісторык і краязнавец Сяргей Чыгрын правёў незвычайны ўрок у Слонімскім медыцынскім каледжы. Ён быў прысвячаны лёсу старадаўніх музеіных і бібліятэчных збораў, а таксама ўкрадзеных скарбаў з Беларусі. Навучэнцы і выкладчыкі з вялікай цікавасцю слухалі выступу юцу, які цікава распавядаў пра зніклых у мінульых стагоддзях 12 залатых апосталаў Радзівілаў з Нясвіжскага замка, пра Крык Еўфрасінні Палацкай, які бяспледна прapaў падчас Другой сусветнай вайны з Магілёўскага абласнога музея. Зніклі таксама нясвіжская калекцыя слуцкіх паясоў, выданні Францішка Скарыны, багатая калекцыя збораў і рыцарскіх панцыраў. Спыніўся выступу юца і на слонімскіх скарбах, сярод якіх

прапалі шахматная дошка Льва Сапегі, срэбны медаль-манета 138 года да нашай эры з надпісам на старажытна-яўрэйскай мове чаюсоў Сімона Макавея, англійская гадзіннікі, музычныя інструменты, кнігі, карціны, посуд. Зніклі ў свой час і габелены са слонімскага палаца Агінскага.

- Беларусь, відаць, з'яўляецца адзінай крайнай у свеце, дзе нацыянальных культурных скарбаў, матэрыяльных і духоўных, на Радзіміе меней, чым за межамі, - сказаў Сяргей Чыгрын.

Падчас сустэрэчы будучыя медыкі і выкладчыкі задавалі госцю шмат пытанняў, а таксама фатографаваліся на памяць.

**Святлана Бельская,
Слонім.
Фота аўтара.**

У Пінкавічах адзначылі 31-я ўгодкі музея Якуба Коласа

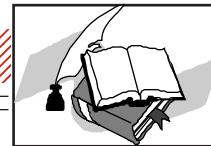

На Пішчыне шануюць памяць пра Якуба Коласа. У Пінкавічах, што пад Пінскам, адзначылі 31-я ўгодкі стварэння Народнага літаратурна-краязнавчага музея імя Якуба Коласа. Ва ўстанове налічваеца каля пяцідзесяці экспанатаў, сярод якіх асабістыя рэчы класіка айчыннай літаратуры, яго вучняў, а таксама прылады з колішняга жыцця палешукоў.

Краязнавец Эдвард Злобін адзначае, што коласаўскі музей для Пінскага рэгіёна стаў знакавым месцам:

- Недзяржаўны музей, але

Паводле СМІ.

Вярхоўны суд пастановіў ліквідаваць ГА БНФ "Адраджэнне"

Суд па справе аб ліквідацыі адбыўся 10 лістапада на падставе пазову Міністэрства юстыцыі аб ліквідацыі грамадскага аб'яднання "БНФ "Адраджэнне"". Партыя БНФ, якая існуе паралельна з грамадскім аб'яднаннем "БНФ "Адраджэнне", па-ранейшаму захоўвае афіцыйную рэгістрацыю.

Пра рашэнне суда стала вядома 12 лістапада, пра гэта паведаміў намеснік старшыні грамадскага аб'яднання БНФ "Адраджэнне" Юрась Меляшкевіч.

Падставай для ліквідацыі аднаго са старэйшых грамадскіх аб'яднанняў краіны чыноўнікі палічылі непадачу дакументаў, якіх чыноўнікі міністэрства юстыцыі запатрабавалі ад арганізацыі. Пры гэтым ofіс у Менску апячатаны ад 14 ліпеня, калі па краіне працацілася хвала ператрусаў у грамадскіх арганізацыях.

Падчас ператрусу ў сядзібе БНФ на вуліцы Чарнышэўскага ў адсутнасці прадстаўнікоў арганізацыі Следчы камітэт забраў бухгалтарскія і іншыя дакументы, а сам ofіс апячатай.

На звароты аб'яднання аб неабходнасці разблакаваць доступ у памяшканне дзеля таго, каб выкананы патрабаванні Міністэрства юстыцыі,

следчыя структуры адказали адмоўна.

Раней разгляд справы аб ліквідацыі БНФ прыпынілі на падставе таго, што арганізацыя абскардзіла ў Вярхоўным судзе пісьмовыя папярэджанні. Аднак па выніках кастрычніцкага разгляду гэтых скаргаў суд пастановіў пакінуць пісьмовыя папярэджанні ў сіле.

Некалькі фактаў пра БНФ "Адраджэнне"

1. Беларускі Народны Фронт "Адраджэнне" быў першай альтэрнатывай камуністычнай партыі ў Беларусі

Напачатку БНФ быў аб'яднаннем нефармальных культурніцкіх суполак, арганізацый і грамадзян, якія выступалі найперш за адраджэнне беларускай мовы і культуры.

Аргкамітэт Беларускага Народнага Фронту быў утвораны 19 кастрычніка 1988 года на сходзе беларускага гістарычна-асветнага таварыства памяці ахвяраў сталінізму "Мартыралог Беларусі". Сход праходзіў у Чырвоным касцёле (тады - Дом кіно). У стварэнні БНФ удзельнічалі Віктар Івашкевіч, Вінцук Вячорка, Лявон Баршчэўскі, Але́с Бяляцкі, Васіль Быкаў, Міхась Ткачоў, Міхась Чарніўскі, Сяргей Дубавец, Але́с Адамовіч, Алег Трушай і іншыя. Першапачатковая арганізацыя называлася "Беларускі народны фронт за перабудову "Адраджэнне"".

2. Першай масавай акцыяй, арганізаванай БНФ, стаў жорстка разагнаны міліцыйскі мітынг "Дзяды" ва ўрочышчы Курапатаў. Гэта адбылося 30 кастрычніка 1988 года. Агаламошаная масавасцю акцыі, улада вывела на вуліцы вадамёты, супраць удзельнікаў прымянялі слезацечны газ, людзей выхоплівалі з натоўпу і кідалі ў міліцэйскія ўязікі.

3. 19 лютага 1989 года на стадыёне "Дынама" адбыўся першы ў Беларусі апазыцыйны "мітынг у падтрымку перабудовы", дазволены ўладамі. Мітынг быў арганізаваны аргкамітэтам БНФ і Канфедэрацыяй беларускіх суполак (каля 100 моладзевых нацыянальна-дэмакратычных арганізацый, у тым ліку "Талака", "Тутэйшыя"), і сабраў каля 40 000 чалавек пад бел-чырвона-белымі сцягамі. На ім выступілі Сяргак Сокалаў-Воюш, Зянон Пазняк, Віктар Івашкевіч, Сяргак Вітушка, Вячаслаў Жыбуль. На мітынгу прынялі рэзоляцыю, якая патрабавала скасаваць замацаваную ў Канстытуцыі кіроўную ролю кампарты.

4. Устаноўчы з'езд БНФ, на якім прысутнічала каля 400 дэлегатаў, адбыўся 24-25 чэрвеня 1989 года ў Вільні, бо правесці яго ў Менску не дазволіў Прэзыдыйум Вярхоўнага

Савета БССР.

З'езд абраў Сойм, ухваліў Статут, праграму і пастановы аб кірунках і спосабах дзеянасці: "Аб палітычным плюралізме", "Аб беларускай нацыянальнай сімваліцы", "Аб дзяржаўнасці беларускай мовы", "Аб перадоленні наступстваў Чарнобыльскай катастроfy" і "Аб праекце Канстытуцыі БССР".

На пасаду старшыні Сойму БНФ абслонутай бальшынёй галасоў быў абрани Зянон Пазняк. Яго намеснікамі сталі Юрась Хадыка і Міхась Ткачоў.

5. БНФ актыўна ўдзельнічаў у выбарах народных дэпутатаў БССР у сакавіку - красавіку 1990 года.

Дэпутатамі Вярхоўнага Савета БССР 12-га склікання былі абранны сябры БНФ Зянон Пазняк, Лявон Баршчэўскі, Ігар Гермянчук, Сяргей Навумчык, Валянцін Голубеў, Алег Трушай і іншыя (усыгю 26 дэпутатаў з 360). У Вярхоўным Савеце БССР утварылася фракцыя БНФ.

У чэрвені 1990 г. дэпутаты БНФ прапанавалі праект Дэкларацыі аб незалежнасці Беларусі. 27 ліпеня Вярхоўны Савет прыняў Дэкларацыю аб суворніцтве, а 25 жніўня 1991 года надаў ёй статус канстытуцыйнага закона.

У 1992 годзе БНФ спрабаваў арганізація рэферэндум аб датэрміновых выбарах у Вярхоўны Савет. Тады было сабрана больш за патрэбныя 350 тысяч подпісаў, аднак Вярхоўны Савет адмовіўся ад правядзення рэферэндуму.

6. У 1993 годзе Беларускі Народны Фронт пераўтварыўся ў партыю "Беларускі Народны Фронт".

7. У першых прэзідэнцкіх выбарах 1994 года браў удзел лідар БНФ Зянон Пазняк. За Зянона Пазняка ў 1994 годзе было сабрана 230 тысяч галасоў, ён быў зарэгістраваны кандыдатам на прэзідэнты.

На прэзідэнцкіх выбарах Зянон Пазняк набраў 12% галасоў, заняўшы трэцяе месца, прапусціўши наперад Аляксандра Лукашэнку і тагачаснага прэм'ера Вячаслава Кебіча.

8. Пасля прэзідэнцкіх выбараў улады абавязалі БНФ ледзь не галоўным ворагам беларускага на-

рода.

На пачатку 1996 года Народны фронт правёў у Менску некалькі масавых акцый пратэсту, у тым ліку і шматтысячны Чарнобыльскі шлях, якія былі задушаны ўладамі. Лідар БНФ Зянон Пазняк, апасаючыся арышту, быў вымушаны пакінуць Беларусь і неўзабаве атрымаў палітычны прытулак у ЗША.

9. У снежні 1999 года на VI з'ездзе адбыўся раскол. Бальшыня дэлегатаў з'езда БНФ аддала галасы за 38-гадовага філолага, аднаго з саванальнікаў БНФ Вінцuka Вячорку. Прыхільнікі Зянона Пазняка аўдзіліся ў Кансерватыўна-хрысціянскую партыю і сталі называцца КХП-БНФ.

10. У выніку праведзенага дзяржавай упаратковання структурнага поля палітычных партый і грамадскіх арганізацый былі аформлены Партыя БНФ і Грамадскае аўдзінанне БНФ "Адраджэнне", як розныя юрдычныя асобы, але яшчэ аднаго падзелу не адбылося: і партый, і грамадскіх аўдзінанняў кіравалі адны і тыя ж людзі. Асноўная нагрузкa ў палітычнай дзеянасці клаўся на партыю. ГА БНФ "Адраджэнне" выконвала дапаможныя функцыі. Улады ў сваёй барацьбе супраць БНФ жорстка блакавалі стварэнне і регістрацыю арганізацый Партыі БНФ на месцах.

У той жа час у многіх абласцях і раёнах заставаліся зарэгістраваныя арганізацыі Беларускага Народнага Фронту, якія аўтаматычна началі лічыцца арганізацыямі ГА БНФ "Адраджэнне". Наяўнасць гэтых зарэгістраваных арганізацый давала магчымасць без збору подпісаў вылучаць прадстаўнікоў БНФ ў трыторыяльных выбарчых камісіях і наглядальнікаў у гэтыя камісіі. Зарэгістраваныя арганізацыі ГА БНФ "Адраджэнне" таксама карысталіся правам падачы заявак на правядзенне розных грамадскіх і культурніцкіх мерапрыемстваў.

11. Па стане на лета 2021 года на ўліку ў БНФ "Адраджэнне" былі 2059 сябров, аўдзінанне мела 20 зарэгістраваных арганізацыйных структур, у тым ліку Менскую гарадскую арганізацыю і 4 абласцныя арганізацыі, 10 раённых і 5 гарадскіх арганізацый і суполак.

Паводле СМІ.

Дыярдыюші

5

Будучая кіроўная кааліцыя Германіі выказалася пра сітуацыю з мігрантамі

Кааліцыя СДПГ, "зялёных" і СВДП, якая фармуеца ў Германіі пад назвай "святафор" па партыйных колерах раскрытыкавала палітыку Польшчы, якая разварочвае мігрантаў на мяжы з Беларуссю, піша газета Die Presse.

Неабходна накіраваць два пасланні ў Варшаву, сказала кіраунік фракцыі "зялёных" у бундэстагу Катрын Герынг-Экардт у інтэрв'ю Die Welt:

- Першое: "Не" народскому выпіхванню. І другое: "Так" салідарнасці".

У той жа час яна выказалася за ўзмацненне жорсткасці санкцый супраць Беларусі з боку ЕС.

Са свайго боку, прадстаўнікі па міграцыйнай палітыцы парламенцкай групы СДПГ у бундэстагу Ларс Кастанчулы лічыць, што асноўныя права, уключаючы доступ да прытулку, павінны заўсёды выконвацца на вонкавых межах Еўропы. Пры гэтым Еўрапейскае агенцтва па ахове меж Frontex павінна атрымаць неадкладны доступ да польскай памежнай зоны і забяспечыць абарону фундаментальных прав для ўсіх, хто там знаходзіцца. СМІ і гуманітарным арганізацыям таксама павінен быць прадстаўлены доступ, мяркуе парламентарый.

Апазыцыйная Левая партыя

настойвае на тым, каб людзям, якія цяпер шукаюць прытулку, была гарантавана небюрократычная праграма яго прадстаўлення як у Германіі, так і ва ўсёй Еўропе.

Па словах старшыні партыі Сюзаны Хеніг-Велсай, будучая кіроўная кааліцыя Германіі павінна выяўць больш палітычнай адагіў для хуткага гуманітарнага прыёму ўцекачоў з найболей праблемных краін.

Тым часам аўтобусу нямецкіх праваабарончых арганізацый Seebrücke Deutschland і LeaveNoOneBehind з гуманітарнай дапамогай для мігрантаў сілавікі не дазволілі працягнуць рух за некалькі кілометраў да памежнага пераходу Гамарня ў аўтарак увечар. Сярод іншага, аўтамабіль вёз аутак і коўды.

Першапачаткова актыўністы планавалі забраць мігрантаў на зваротным шляху. Аднак МЗС Германіі папярэдзіў, што "несанкцыйнаваная перавозка людзей і магчымы несанкцыйнаваны ўезд" могуць мець крымінальныя наступствы.

- Мы хочам падаць знак салідарнасці. Гэта дзень падзення Берлінскай сцяны, і важна, каб мы абрацілі права чалавека, а не сцены, - падкрэслілі праваабаронцы.

Аляксандр Саможняў.

Нямецкі парламентарый прапанаваў накіраваць бежанцаў з Беларусі ва Украіну. Там такоі прапанаве не абрацаваліся

(РНБА) Украіны адказалі на пранову нямецкага парламентарыя. Сакратар РНБА Аляксей Данілаў прапанаваў нямецкаму боку забраць ўцекачоў сабе.

- Мы на РНБА разглядлі гэту заяву спадара Шміда. У нас ёсць пранова да сацыял-дэмакратычнай партыі (СДПГ) Нільс Шмід (Nils Schmid) працануе прыцягнуць Украіну да вырашэння проблемы бежанцаў на мяжы Польшчы і Беларусі.

Як сказаў палітык у інтэрв'ю нямецкай медыкампаніі Deutschlandfunk у сераду, 10 лістапада, з Украінай можна было б дамовіцца аб прыёме бежанцаў на той час, пакуль доўжыцца разгляд іх заяўкі аб прадстаўленні прытулку ў ЕС.

- Так мы можам даць выразна зразумець, што не кожны бежанец аўтаматычна патрапіць у Еўрасаюз, - сказаў Шмід.

У Радзе быспекі і абароны

з'ясцілі праваабаронцы.

- Вельмі дзіўна, калі немцы нам расказываюць, што нам з гэтай нагоды рабіць, - дадаў Данілаў.

Паводле СМІ.

Літаратурна-музычны квэст "Восеньскі кошык"

Менавіта такую назуву насіла мера-прыемства, якое адбылося 24 кастрычніка 2021 года ў Менску, у бібліятэцы нумар адзін імя Талстога. У гэты сонечны, прыгожы восеньскі дзень там сабраліся сталічныя творцы, каб пачытаць вершы, паспяваць песні і ўславіць пакутную прыгажуну восень, якая адвечна дорыць людзям самыя розныя пачуцці. Гэта і захапленне дзіўнай прыгажосцю рознакаляровай лістоты, і магчымасць пагуляць пад яркім, але ўжо зусім не ўтрымлівым сонцам, і непрыемнасці ад халодных вятроў і дажджаў, і шчымлівае адчуванне блізкасці смерці зусім ужо позней восенню...

Праходзіла імпрэза пад эгідай Менскага літаратурнага клуба "Экватар". Да-рэчы, практична ўсе выступоўцы якраз і з'яўляліся сябрамі суполкі. Вядоўцам "Восеньскага кошыка" стаў кіраўнік літклуба "Экватар", паэт, пісьменнік, журналіст Вячаслаў Корбут. Ён шчыра прывітаў сябром

*Aх, восень! Ты - свавольная мадам,
І недаступнай мроішся пазту.
Не трэба слёз, не плач дажджом, бо нам,
Не адчапіца ад тваіх сакрэтаў.*

*Вязі нас час, задай кудлаты гром
Нябесных пырскай восеньскаму ранку.
Я стаў не там, дзе нечакана гром
Ноч разбурыў праз познюю маланку.*

*Ты не шкадуй... Пакорлівым дасць лёс
Магутны дух да часавага руху.
У новы дзень той восені, бы ў крос,
Бяжы, жыццё! Ляці і нас не слухай!..*

Выйшаўшая да прысутных следам за Вячаславам Корбутам шэф-рэдактар "Літаратурнага экватара", паэтка, пісьменніца і журнالістка Інга Вінарская адразу наблізілася да ўпрыгожанага лісцем кошыка, дастала адтуль яблык і працягнула яго Вячаславу Корбуту са словамі: "Дык спакусіла

*Зноўку лямпачкі, зорачкі, святы і святы
Ледзяшы ад салютаў звіняць удвайні!..
Твае руки і вусны - ужо без аглядкі...
Адчуваю я, знаю: ты любіш мяне!..*

Напрыканцы свайго выступлення спадарыня Інга таксама атрымала яблык - цяпер ужо з рук Вячаслава Корбута. Да-рэчы, на працягу імпрэзы яблыкі з "Восеньскага кошыка" былі падарованы ўсім выступоўцам.

Літаратурны наватар, эксперыментатар, эпатажны паэт і чалавек Юрась Нераток таксама нарадзіўся ў восень, і пары гэтая яму не чужая. У верасні 2021 года спадар Юрась адзначыў свой юбілей (лічбу ўдакладняць не будзем). На "Восеньскі кошык" творца прыйшоў не з пустымі рукамі: ён прадэманстраваў прысутным дзве новыя кнігі: "Лірычныя аўтары: Нік Аблом ды іншыя. Кніга 1. Нік Аблом", "Лірычныя аўтары: Нік Аблом ды іншыя. Кніга 2. Эдуард Гонкі, Клеафас Антуан, Кін Молба. Нэнсі О'Фазар". Справа ў тым, што шаноўны спадар вельмі любіць працаўца пад псеўданімамі, і ўсе гэтыя прыдуманыя творцы змяшчаюцца ў шматграннай асобе Юрасія Нератка. Присутныя пачулі ў выкананні паэта шэраг наватарска-эксперыментальных вершаў з новых кніг аўтара - прычым, ад розных імёнаў.

За музычную частку "Восеньскага кошыка" адказаў 24 кастрычніка 2021 года паэт, бард, выкануцца ўласных песен пад гітару Кірыл Бандзэрс. Кірыл - вельмі цікавы малады чалавек: высокага росту, са светлымі доўгімі валасамі, з блакітнымі вачыма. Знешнасць амаль анёльская. А вось вершы і песні ў спадара Бандзера зусім не анёльскія: тексты жорсткія, часам на грані фолу. І голас барда адпавядае ягоным вершам і текстам - нізкі, нават трохі хрыплы. Да прысутных Кірыл Бандзэрс выходзіў двой-

чы: у сярэдзіне і напрыканцы імпрэзы. Сярод выкананых спеваком і музыкай песен быў і твор пад назвай "Насланнё":

*як нап'ешся вады азёрнай
што нядобрым туманам курыца
не шукай у вачах маіх зёранаў
дзюбай месяца чорная курица*

*там бядою гнядою худою
зрэнкі чорныя разараны
на іх кат цісьне цяжкай хадою
сее кроў ні за што пакараных*

*ты дзяўбеш маіх воч разоры
дзе прайшоў ужо сейбіт кляты
ци знаходзіш чаго апрош гора?
aproш страты?*

*дык пачуй мяне стань пакорнаю
праз яго белы съвет парышывіца
дзюбай месяца курица чорная
дзеўбані яго гада ў патыліцу*

*то ня сейбіт то кат павер мне
пажывіца пакінь спадзей
не шукай у вачах маіх зерня
кроў людзей гэта кроў людзей.*

Паэты Вячаслаў Данілаў і Тамара Смірнова - даўнія і адданыя сябры літаратурнага клуба "Экватар", якія кожны год прымаюць удзел у альманаху "Літаратурны экватар" і намагаюцца не прапускаць ніводнага мерапрыемства - з тых, якія ладзіць суполка. І канешне, Вячалау і Тамара не малі не завітаць на "Восеньскі кошык". Вячаслаў чытаў сумныя філософскія вершы, а Тамара аддала перавагу ў сваім выступленні вершам пра каханне.

Глеб Ганчароў з'явіўся ў літаратурным клубе "Экватар" не так даўно - на пачатку 2021 года. Прывяла яго ў суполку вядомая літаратуразнаўца Таццяна Барысюк, якая вельмі ўважліва назірае за літаратурным працэсам у нашай краіне і часцяком адкрывае новыя таленавітыя імёны. Так было і са спадаром Ганчаровым, чые вершы спадарыня Таццяна пабачыла ў Інтэр-

суполкі, прыйшоўших на імпрэзу, а таксама гасцей мерапрыемства. Потым Вячаслаў усталяваў на бачным месцы сапраўдны кошык, упрыгожаны рознакаляровай восеньскай лістотай і зазначыў, што кошык гэты не пусты, але пра падрабязнасці прысутныя даведаўца крху пазней.

Асобна вядовец зазначыў, што яму вельмі прыемна, што на мерапрыемстве будуть выступаць ажно дзве каstryчніцкія імянінніцы, чароўныя пані, паэткі і пісьменніцы, якія, дарэчы, нарадзіліся ў адзін і той жа год, - Таццяна Барысюк і Інга Вінарская.

Далей Вячаслаў Корбут распачаў канцэртную праграму "Восеньскага кошыка" і прачытаў сабраўшымся ў бібліятэцы тэатральнаму практесіяналам і аматарам літаратуры нізку сваіх вершаў, а таксама ўрываў з новай паэмы. І канешне, прысутныя пачулі ў выкананні Вячаслава некалькі восеньскіх паэтычных твораў, сярод якіх быў і гэты верш:

***

*Ты не шкадуй, што восень надышла,-
Яна, бы пані, мільгаге спадніцай...
У прыцемках садоў касцёр палаў
Лістоты дзён бытых - праз звон крыніцы.*

*Мае раптоўна думкі абудзіў:
Ці жыць я чалавекам, ці зяяргай,
Гадзіны лёсу з праўдаю спасці?
Ці груганом кружыў сабе паўкругам?*

*Астаратні твой паўкруг спасціг пасля,
Лістота дробкая лягла на дахі...
І мы пайшли матляцца, быццам сцяг,
А потым кожны ўжо - да ўласнай плахи.*

*траскучых і дзіўных!..
Ведаць толькі хачу, што ты любіш мяне...*

*Дастаткова мне верыць
гульні рыжых высяй,
Што прыйшоўшая восень
падорыць, бы ў сне.
Нат і голасу ты на мяне не павысіў,
Дык і мне не сказаў, што ты любіш мяне.*

*Лістапады мінуць, хутка будуць завеі,
Лютаваць будзе холад, нібы на вайне.
Саграваючы сэрца мне новай надзеяй,
Раскажы, насамрэч, як ты любіш мяне.*

нэце і пачала запрашыць аўтара на імпрэзы ды выступленні. На "Восеньскім кошыку" Глеб Ганчароў чытаў розныя вершы. Асабліва цікава прагучай твор пад называй "Успамін пра Язона":

*Закаўказскай залевы сыроя струна,
Прыбярэжнага ветру імпэты -
Вось ён, пахмурны край Залатога руна,
Малаярыйнае царства Эта.*

*Як пустэльна на схілах скалістай грады,
Толькі хвалі буяняць шалёна.
Папацёмку расцюць чараты ля вады
І скрыгочуць, як зубы дракона.*

*Абязлюдзеў абшар, арганаўтымы сышилі,
Прамінулі стагоддзі маўкліва -
Толькі холадам дэзьме ад астылай замлі,
Толькі вільгагацю цягне з заўга.*

*Толькі бежанкі-сосны ўздымаюць галлё,
Толькі трэскі ўтыкаюцца ў бераг,
Каб няспынна трывожыць бяссонне тваё,
Каб прымусам забыць аб намерах.*

*Мы паданне здзяйснялі, напэўна, дарма.
Нам і так не пад сілу надзеі:
Не пільний, за плячыма калі ўжо няма
Hi "Арго", ні руна, ні Медэі.*

Дарэчы, менавіта паэтка, пісьменніца і навукоўца Таццяна Барысюк зачыніла канцэртную праграму "Восеньская кошыка". Спадарыня зазначыла, што тэма восені ёй вельмі блізкая, бо яна нарадзілася ў кастрычніку, калі рознымі колерамі палае лісце, калі паветра ўжо халоднае, але такое свежае і чыстае. Таццяна распавяла прысутным, што як навукоўца яна часцяком эксперыментуе з формай вершаў і ёсць нават формы, якія ёй асабіста прыдуманы. Напрыклад, перавернутае залатое сячэнне. Таццяна Барысюк прачытала прысутным шэраг сваіх паэтычных твораў. Сярод іх быў верш пад называй "Верасень, у дзень асенняга сонцасцяня", які якраз напісаны ў форме перавернутага залатога сячэння:

*Гэты верасень - кава з карыцай.
Плямы светла на лісці шматкалеўным.
Хочацца любаму ў жарсці скарыцца,
ды ён далёкі, як Шлях небазорны.*

*Верасень - яблыкі, астры, касмеи,
гонар набітых дажджамі гарнэнзій.
Я аб кахранні прасіць Вас не смею.
Ціха каню, без слёз і прэтэнзій.*

*Верасень - польмя клёнаў, каишты.
Дзён сонцазязненне - спадзеў на цяпло.
Помніш мяне ты, мой родны, каханы?
Бо забыцё - найвялікае зло,
марам майм неадольны заслон.*

Кожнага з выступаўших творцаў зала вітала шчырымі аплодысментамі. А яшчэ на "Восеньскім кошыку" завітаў вядомы беларускі фотамастак Міхаіл Крыжаноўскі, які зрабіў серыю фотасесіі для сваіх інтарнэт-рэурсаў. Фотаздымкі гэтыя вельмі хутка з'явіліся на прасторах інтэрнэт-сеціва.

Вось, здавалася б, і ўсё. Але ў "Восеньскага кошыка" быў яшчэ нечаканы працяг - ужо па-за межамі бібліятэкі імя Талстога. Невялічкая кампанія ў складзе Вячаслава Корбута, Інгі Вінарской і Міхаіла Крыжаноўскага завітала пасля імпрэзы на кніжную выставу "Восень у сталіцы", дзе міла паразмаяўляла і паздымалася з яшчэ адным Крыжаноўскім - Яўгенам, вядомым беларускім сатырыкам і гумарыстам. Было многа жартоў, усмешак і фотаздымкаў!

*Паэткі, пісьменніцы
Інга Вінарская і Таццяна Барысюк.*

Знаёмства з сапраўднай беларускай вёскай - гэта рэальна!

Падчас восеніскіх канікулаў вучні 11-ай лідскай школы здзейснілі падарожжа і наведалі Беларускі дзяржаўны музей архітэктуры і побыту Строчыцы, які размясціўся недалёка ад Менска. Да наведвання музея школьнікі, безумоўна, мелі ўяўленне аб жыцці і побыце беларускіх сялян. Яны прымалі ўдзел у абрадах, гульнях, майстар-класах, якія ладзяцца ва ўстановах культуры Лідскага краю, а вось апынуцца ў сапраўднай вёсцы пачатку мінулага стагоддзя яны не мелі магчымасці.

Дарога да Менска праляцела хутка. І вось перад намі адкрылася пляцоўка з драўлянымі пабудовамі эккурсійнага сектара "Цэнтральная Беларусь". Здавалася, што вось-вось нам сустрэнуцца яе жыхары. Таму, затаўшы дыханне, усе з цікавасцю слухалі эккурсавода і разглядалі аб'екты музея, які месціцца пад адкрытым небам ужо сорак пяць гадоў.

Сюды, як даведаліся вучні, былі ззвезены аўтэнтычныя будынкі з розных куткоў Беларусі. І сёння гэта адзінае месца ў краіне, дзе кожны наведальнік можа апынуцца ў мінульым не віртуальна, а рэальнай.

Што найбольш уразіла падлеткаў: сапраўдная вясковая вуліца, драўляныя будынкі: сіран, амбар, гумно, уніяцкая царква, клець, хлеў, пагонны двор.

Не менш цікавым было знаёмства з інтэр'ерам унутры пабудоў. У хатах усё дакладна так, як і было шмат гадоў таму: печ, чырвоны кут, палаці, калыска, прычэпленая да столі, жаночы кут з кухонным посудам. На стале - небагатая сялянская ежа, побач - калаўротак. З аповеду эккурсавода пачулі і аб тым, як будаваліся будынкі ў 19-м - пачатку 20-га стагоддзя, як жылі сем'і, чым займаліся і пра што марылі.

Лепшаму ўспрыніць эккурсію і знаёмству з побытам сялян садзейнічала тое, што эккурсія праходзіла на беларускай мове. Пачулі вучні на роднай мове і шэраг

беларускіх прымавак, і народных павер'яў.

Аднак найбольшыя эмоцыі школьнікі атрымалі, калі трапілі ў народную вучэльню - пачцяперашняму пачатковую школу. Парты, стол настаўніка, дошка... - здаецца, нічога не змянілася. У адным класе адначасова вучыліся вучні розных класаў, прадметы выкладаў адзін настаўнік. Урокі доўжыліся 50 хвілін, прапаныкі былі 5-хвілінныя, шасцідзесятныя вучэбны тыдзень, а таксама абед, падчас якога вучні елі кашу з аднаго гаршчка - адсюль і пайшло слова "аднакашнікі".

Канешне, знешні выгляд класа адрозніваецца ад сучасных светлых і ўтульных, адрозніваецца і мэблі, і наяўнасць тэхнікі, але галоўнае ўесь час было і застаецца адно - жаданне дзяцей вучыцца!

У тых часах не ўсе дзеці маглі атрымаць адукацыю. А ў дзяўчат увогуле не было такай магчымасці. Як аказаўся, у той час існавалі "калькулятары" - лічыльнікі і "планшэты" - называліся яны грыфельныя дошкі. Што не спадабаліся лідскім школьнікам, дык гэта метады цялеснага пакарання і розгі, якія называліся "дысыцпліна". А вось, што хатніе заданне не задавалі - вельмі добра!

Паўтары гадзіны падарожжа па "Цэнтральнай Беларусі" прайшлі вельмі хутка. Эккурсія скончылася, а вось жаданне працягнуць знаёмства з побытам і культурай беларусаў таго часу ў вучняў з'явілася яшчэ больш. Калі вы не былі ў Беларускім дзяржаўным музеі архітэктуры і

побыту Строчыцы, то не сумніваюцца, вы атрымаецце цудоўныя ўражанні ад наведвання. Тым больш, што кожную пару года там ладзяцца святы, праходзяць фестывалі, нават здымайцца мастацкія кінастужкі.

Наталля Анашкевіч,
класны кіраўнік 9 "Б" класа
сярэдняй школы № 11 г. Ліды.

ГАДЗІНА ТАЛЕРАНТНАСЦІ "АДЗІНСТВА РОЗНЫХ"

Кожны чалавек мае права на асаблівы клопат і дапамогу з боку дзяржавы і грамадства. Але людзі з асаблівым фізічным і разумовым станам патрабуюць да сябе павышанай увагі. Менавіта ўвагі, павагі і прыняцця з боку фізічна здаровых асоб як людзей, роўных сабе.

Таму адна з найважнейшых задач грамадства заключаецца ў забеспечэнні сацыяльнай і пісіхалагічнай адаптациі людзей з амежаванымі магчымасцямі праз праявы дабрыні, разумення, цярпімасці да чужых недахопаў.

10 лістапада 2021 года ў філіяле "Лідская гарадская бібліятэка № 4" (ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы") ладзілася гадзіна талерантнасці "Адзінства розных", удзельнікамі якой сталі старшакласнікі ДУА "Сярэдняя школа № 11 г. Ліды".

Ірына Лысоўская, спецыяліст па сацыяльнай работе аддзялення дзённага знаходжання для інвалідаў горада Ліды ДУ "Лідскі раённы тэрыторыяльны цэнтр сацыяльнага абслуговывання насельніцтва" (прадстаўнік ГА "БелТІЗ" па Лідскім раёне) звярнула ўвагу моладзі на тое, што людзі з інваліднасцю вельмі таленавітыя, маюць велізарнае імкненне да жыцця, займаюцца творчасцю, спортам. І ў гэтым ім дапамог пераканацца яркі танец гурта "Рамантыкі" аддзялення дзённага знаходжання для інвалідаў.

Падчас мерапрыемства ўдзельнікамі было прапанавана ў гульнявой форме выпрабаваць на сабе цяжар і жыццёвую нязручнасць людзей з амежаванымі магчымасцямі. Присутных пазнаймілі з тым, якія ўмовы створаны для людзей з інваліднасцю на сённяшні дзень у іх родным горадзе. Асаблівую цікавасць выклікаў аповед і презентацыя "Жыць, нягледзячы на што", якую падрыхтаваў загадчык філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 4" Любоў Цэслік. Яна паведаміла аб таленавітых людзях, якія маюць проблемы са здароўем, іх дасягненніх у розных сферах дзеяніасці.

У завяршэнні мерапрыемства для прысутных быў прадэманстраваны відэаролік "Мы проста іншыя".

Гадзіна талерантнасці атрымася інфарматыўнай і практичнай, а дыялог - вельмі цікавым і живым. Навучэнцы і педагогі

задавалі шмат пытанняў і праявілі сапраўдную цікавасць да проблем людзей з амежаванымі магчымасцямі.

Дар'я Марцінкевіч,
загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу ДУК
"Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы".

Актыўны адпачынак, гульні і спаборніцтвы, экспурсіі і падарожкі - усё гэта дапамагло чытачам бібліятэчных філіялаў ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы" ярка і незабыўна правесці канікулы.

Восенікія канікулы - гэта злётку запознены працяг лета. За вонкамі свеціць яркае сонейка, цёплае надвор'е так і вабіць выбегчы на двор, і дзесяцам так хочацца пакінуць школьнную парту і правесці час у тых месцах, дзе можна адпачыць, набрацца сіл пасля вучобы ды і папоўніць свой багаж ведаў.

У дні восенікіх школьніх канікул у бібліятэках Лідчыны прайшлі самыя разнастайныя і пазнавальныя мерапрыемствы, майстэр-класы, віктарыны і конкурсы. Кожнае мерапрыемства было скіравана не толькі на тое, каб пацешыць, але і на тое, каб даць магчымасць даведацца што-небудзь новае, нечаму навучыцца, здабыць новых знаёмых і сяброву.

Філіял "Лідская гарадская бібліятэка № 6 імя В. Таўлай" сабраў хлопчыкаў і дзяўчынкі падчас восенікіх канікул, каб пацешыць, павесяліць і дадаць ведаў. Для малодшых школьнікаў праводзілася экспурсія пад назівай "З кнігай прызначана сустрэча". Бібліятэкарі пазнаёмілі з дзіцячым фондам і асноўнымі правіламі, якія павінен выконваць кожны наведальнік бібліятэкі.

літаратуры.

У той жа дзень філіял "Лідская гарадская дзіцячая бібліятэка" наведалі хлопчыкі і дзяўчынкі з прышкольнага лагера ДУА "Ёдкаўская сяродняшняя школа", загадзя прачытаўшы книгу А.А. Мілна "Віні Пух і ўсе, ўсе, ўсе", і з велізарным энтузіязмам прынялі ўдзел у змаймальным літаратурным спаборніцтве "Віні Пух у гості да нас спяшаеца!".

культуры.

4 лістапада дзвёры філіяля "Лідская гарадская бібліятэка № 3" ветліва расчыніліся для дзяцей 3-га класа ДУА "Сяродняшняя школа № 13 г. Ліда". Навучэнцы паспрабавалі сябе ў інтэлектуальная-забаўляльную гульні "З кнігай весела крохыць", у якой быў прапанаваны турнір "Марскі бой". Дзесяці з задавальненнем разгадвалі крыжаванкі, рэбусы, вызначалі, каму з казачных герояў належыць рэчы, адказвалі на розныя пытанні і знаходзілі памылкі ва ўрыўках твораў. Удзельнікі мерапрыемства "знішчылі" ўсе караблі свайго суперніка і выйгралі турнір, тым самым паказаўшы свае бліскучыя веды ў галіне

Стала добрай традыцыяй для Лідской раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы работа з дзецьмі, якія наведваюць школьні лагер падчас восенікіх канікул. Так, 4 лістапада праводзілася экспурсія па біблі-

імкнуліся ў змаймальнай форме пазнаёміць дзяцей з бібліятэкай, стварыць добрую і вясёлую атмасферу на мерапрыемстве і, вядома, выклікаць цікавасць да чытання.

5 кастрычніка філіял "Лідская гарад-

ская бібліятэка № 1" наведалі на-вучэнцы ДУА "Сяродняшняя школа № 6 г. Ліда" на бібліагляд "Рэвалюцыя 1917 года на старонках кніг". З вялікай цікавасцю дзеці слухалі экспурсе у гісторыю гэтага

тэцы для дзяцей з прышкольнага лагера ДУА "Сяродняшняя школа № 6 г. Ліда". На абанеменце дзецям распавялі, як стаць чытачам бібліятэкі, пазнаёмілі з размашчэннем кніжнага фонду, у вершаванай форме распавялі аб неахайнных чытачах і правілах карыстання кнігамі. У чытальнай зале госці здзейснілі экспурсія у далёке мінулае. Ім распавялі пра гісторыю з'яўлення пісьменства, паказалі розныя пісьмовыя прыналежнасці, а пасля прапанавалі самім стаць пісцамі тых часоў. Скончылася экспурсія ў канферэнц-зале мультымедыйным падарожкам па казачнай краіне, падчас якога дзеці сустрэліся са сваімі любімы мікіжнымі героямі. Бібліятэкарі

свята. Присутныя прынялі ўдзел у білінгвізму, праслушалі агляд літаратуры па гэтай тэмэ, а таксама іх увaze быў прапанаваны мультфільм "Мальчиш-Кібальчыш".

5 кастрычніка ў філіяле "Лідская гарадская бібліятэка № 1" адбылася экспурсія па бібліятэцы "Рады мы заўсёды гасцям, запрашаем у гості да нас" для вучняў ДУА "Сяродняшняя школа № 6 г. Ліда". Супрацоўнікі бібліятэкі гасцінна сустрэлі дзяцей і прапанавалі здзейсніць займаўную падарожжа ў свет кнігі. Хлопцы і дзяўчыты з вялікай цікавасцю слухалі расказ бібліятэкара. Яна пазнаёміла дзяцей з калекцыяй кніг, часопісамі, распавялі аб правільнім карыстанні кнігамі, як выбіраць кнігі і як паводзіцца сябе на абанеменце і ў чытальнай зале, а таксама аб прынцыпах размашчэння кніжнага фонду на кніжных паліцах. У заканчэнні юныя чытачы з задавальненнем прымалі актыўны ўдзел у казачных віктарынах.

Тыдзень прайшоў весела, займаўна і, што вельмі важна, з карысцю для кожнага з прысутніх. Словам, кожны дзень канікул дзяцей чакалі сюрпризы і мора станоўчых эмоцый. Кожны чытач змог знайсці сабе занятаць па душы: пагуляць у настольныя гульні, пагартаць дзіцячыя часопісы, узяць кніжкі, якія спадабаліся, дадому. Акрамя таго - і знайсці новых сябров.

**Бібліятэкар аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
К.С. Сандакова.**

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sejlawicz@gmail.com, kajety@list.ru

Рэдакцыйная калегія:

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алеся Аўласевіч,
Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслаў Суднік, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор

і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісі не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісаны да друку 15.11.2021 г. у 17.00. Замова № 2682.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,88 руб., 3 мес.- 8,64 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.